

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) 2015- II. Çeyrek (Nisan, Mayıs, Haziran) ve 2015 İlk Yarı Değerlendirmesi

ERDAL TANAS KARAGÖL

- 2015 yılı 2. çeyrekte gerçekleşen ekonomik büyümenin kaynağı nedir?
- Gerçekleşen ekonomik büyümede Türkiye'nin dünya sıralamasındaki yeri nedir?
- 2015 yılı için hedeflenen ekonomik büyüme rakamı nasıl etkilenir?

GİRİŞ

2015 yılı 2. çeyreği, hem küresel ekonomideki birçok gelişmenin hem de Türkiye'de yaşanan başta 7 Haziran genel seçimi olmak üzere iç dinamiklerin etkili olduğu bir süreç olmuştur. Küresel ekonomiye bu çeyrekte Yunanistan'da yaşanan olaylar damgasını vururken, 2014 yılının son aylarında ilk kez açıklanan ve henüz bir girişimde bulunulmayan Amerikan Merkez Bankasının (FED) faiz artırımına yönelik girişimleri bu çeyrekte de küresel ekonominin şekillenmesinde etkin rol oynamıştır. FED'in faiz artırılmasına koşul olarak gösterdiği tarım dışı istihdam ve büyüme verilerinin beklentilere yaklaşması faiz artırımının 2015 yılı içinde gerçekleşme ihtimalini güçlendirmiş ve bu durum dolarda dalgalanmalara neden olmuştur. Diğer taraftan Yunanistan'ın kreditorleriyle üçüncü kurtarma paketinde uzlaşamaması ve IMF'ye Haziran ayında ödemesi gereken borcunu ödememesi ile ilgili yaşanan belirsizlik, euroda ciddi dalgalanmalara sebebiyet vermiştir. Euro ve dolarda yaşanan bu durumun Türkiye ekonomisine yansımaları ise döviz kurlarında yaşanan artışlarla kendini göstermiştir.

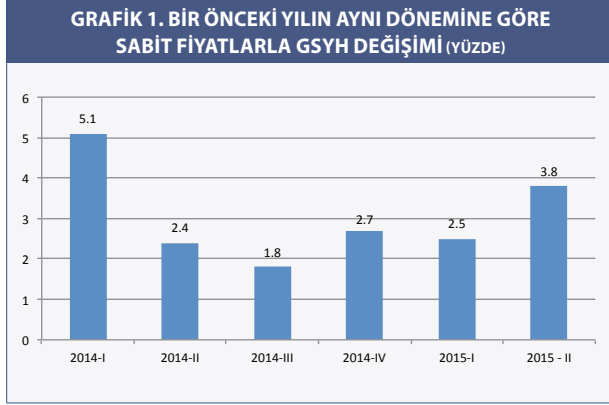
2015 yılı 2. çeyreğine etki eden iç dinamiklere bakıldığında ise 7 Haziran seçimi öncesi ve sonrasında yaşanan belirsizlik ortamının yanında otomotiv sektöründe Mayıs ayında başlayan ve üretimde ciddi aksaklıkları beraberinde getiren grevlerden söz edilebilir. Bölgesel jeopolitik risklerin arttığı bu çeyrekte eş zamanlı yaşanan bu gelişmeler ihracat performansının daha da düşmesine neden olmuştur. Bu bağlamda beklentileri aşan 2015 yılı 2. çeyrek büyümesi, ihracat kaynaklı olmaktan ziyade iç talebin desteklediği bir büyüme şeklinde gerçekleşmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) oranı 2015 yılı 2. çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,8 ile beklentilerin üstünde gelmiştir (Grafik 1). Böylece 2015 yılı 2. çeyreğinde GSYH cari fiyatlarla 180 milyar 451 milyon dolar ve sabit fiyatlarla 32 milyar 93 milyon liraya ulaşmıştır. Bu büyüme oranı ile birlikte 2015 yılı ilk altı aylık dönemde ise ekonomik büyüme hızı yüzde 3,1 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılının son çeyreğinden itibaren 23 çeyrektir kesintisiz bir ekonomik büyüme performansı

Erdal Tanas KARAGÖL

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümünden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi'nde "Dış Borçlar Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerinde tamamladı. Ekonomik Büyüme, Savunma Ekonomisi, Dış Borçlar, Borç Krizleri, IMF Standby Anlaşmaları, Enerji Ekonomisi, Kamu Harcamaları, Sosyal Yardımlar ve Yoksulluk konularında yayınlanmış yayınları bulunmaktadır. Halen, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünde profesör olarak çalışmaktadır.

sergileyen Türkiye ekonomisi ayrıca yüzde 3,8 büyüme oranı ile son beş çeyreğin en yüksek büyüme performansını gerçekleştirmiştir.

Kaynak: TÜİK, TCMB

2015 yılı 2. çeyreğinde iktisadi faaliyet kollarına göre GSYH gelişme hızları incelendiğinde, en yüksek büyüme oranının yüzde 15,8 ile dolaylı ölçülen mali aracılık hizmetlerinde, ikinci en yüksek oranın ise yüzde 10,2 ile mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Gelişim hızı sıralamasında üçüncü sırada ise yüzde 9,1 ile finans ve sigorta faaliyetleri gelmiştir. Maden ve Taş ocaklığı sektöründe ise yüzde 5,1 oranında bir küçülme gerçekleşmiştir

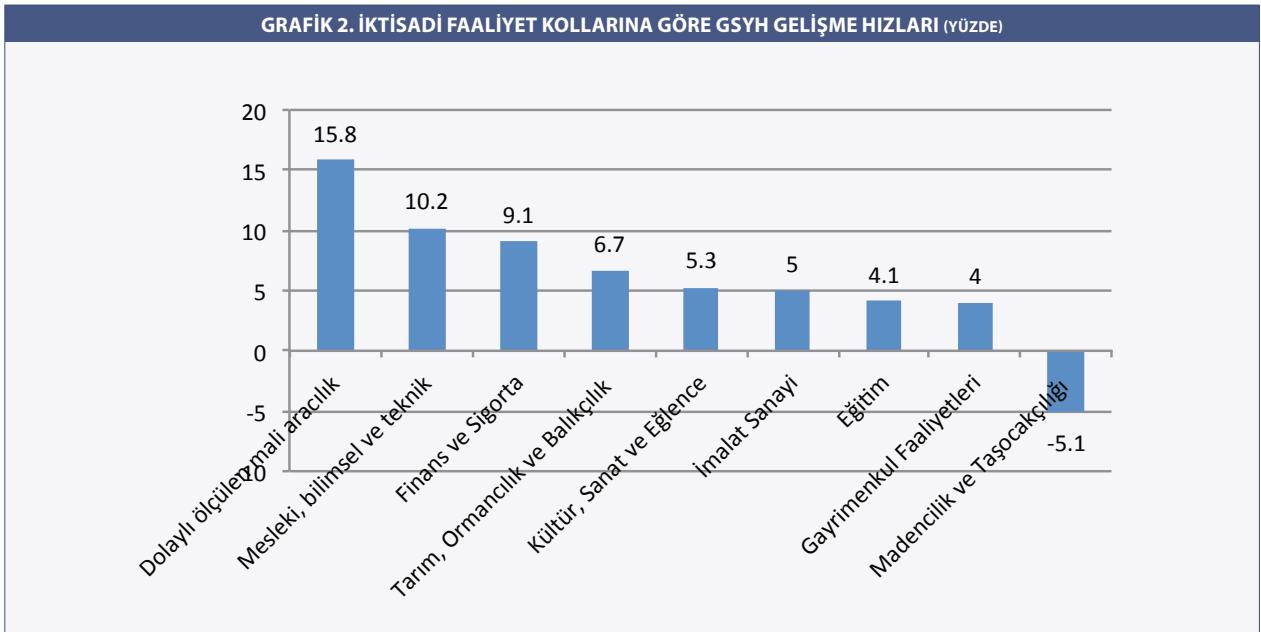
2015 yılı 2. çeyreğine etki eden bir diğer unsur olan takvim etkisinden arındırılmış imalat sanayi endeksi Nisan, Mayıs ve Haziran ayı verilerinde ise bir önceki yılın aynı aylarına göre sırasıyla yüzde 4,6 yüzde 3 ve yüzde 6,9 oranında artış yaşanmıştır. Bu artış hızıyla birlikte 2015 yılı 2. çeyrek sanayi üretimi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,9 artmıştır. Sanayi üretimindeki artışa rağmen euro/dolar paritesindeki aşağı yönlü seyir ile birlikte Avrupa ülkelerine yapılan ihracatın dolar bazında gerileme kaydetmesi ve Ortadoğu'da yaşanan çatışma ortamı bu çeyrekte yaşanan büyümede ihracatın etkisini sınırlandırmıştır.

ÜLKELER VE EKONOMİK BÜYÜME

FED'in faiz arttırma konusundaki tutumu, 2015 yılı ilk çeyreğinde olduğu gibi 2. çeyrekte de küresel ekonomiyi şekillendiren başlıca gelişme olmuştur. ABD'nin büyüme¹ ve tarım dışı istihdam² verilerinin bu çeyrekte beklentilere yaklaşması ile birlikte FED'in faiz arttırma tarihi olarak Eylül ayını işaret etmesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde doların yerel para birimlerine karşı konumunu güçlendirir

1. "ABD'deki güçlü büyüme gözleri Fed'e çevirdi", BloombergHT, 28 Ağustos 2015.

2. "ABD tarım dışı istihdam verisi açıklandı", Dünya Gazetesi, 08 Mayıs 2015.

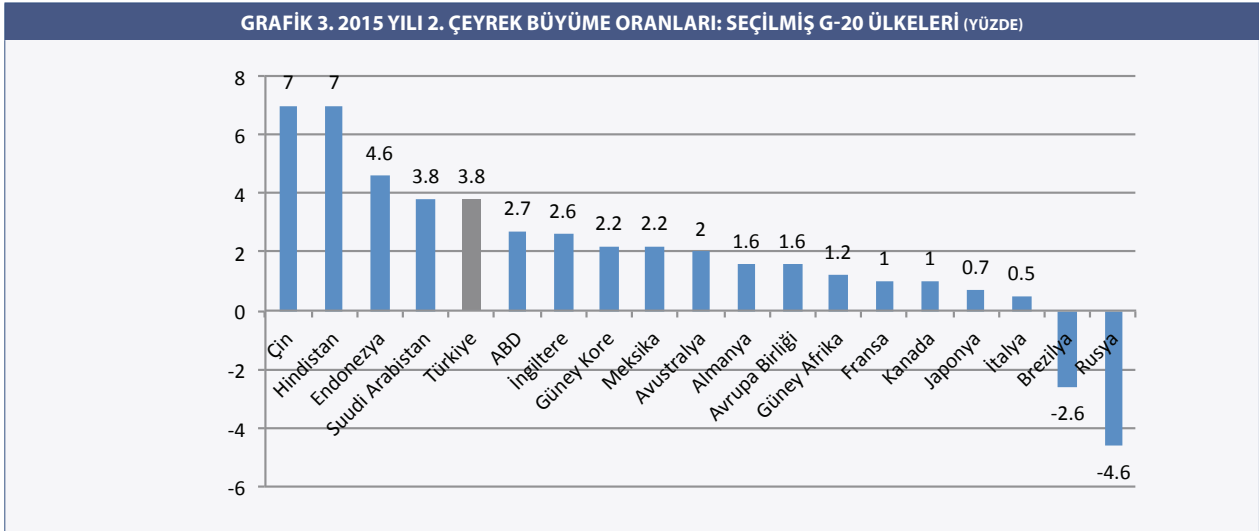

Kaynak: TÜİK

miştir. Küresel ekonomi bu çeyrekte FED açıklamalarıyla şekillenirken küresel ekonomiyi etkileyen bir diğer gelişme ise dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin'den gelmiştir. Son yıllarda hızlı gelişim gösteren bir ülke olan Çin ekonomisindeki yavaşlamalar başta emtia fiyatları olmak üzere küresel piyasaları etkisi altına almaya başlamıştır. Çin'de yaşanan ekonomik aktivitelerdeki bu durgunluk 2015 2. çeyrekte dünya ticaretinde ciddi daralmaların yaşanmasına sebep olmuştur.

Küresel ekonomiyi etkisi altına alan bir diğer gelişme ise Yunanistan'da yaşanmıştır. 2015 yılı başında yapılan seçimde Troyka karşıtı söylemleriyle iktidara gelen Syriza partisinin Haziran'da IMF'ye yapması gereken borç ödemesini yapmaması euro

Kasım ayında Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleştirilecek olan G-20 zirvesi öncesinde üye ülkelerin 2. çeyrek büyüme verilerine göre, Çin ve Hindistan yüzde 7'lik büyüme performansı ile G-20 ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ülkeler olmuştur. İlk çeyrekte dünyanın en hızlı büyüyen ülkesi olan Hindistan bu çeyrekte de yüksek bir büyüme gerçekleştirirken, ekonomisi yavaşlama eğilimine giren Çin tüm olumsuz faktörlere rağmen yüzde 7'lik bir büyüme performansı sergilemiştir. Endonezya yüzde 4,6'lık ekonomik büyüme oranı ile Çin ve Hindistan'ın arkasında yer almıştır. Sıralamada üçüncü olarak beklentilerin üzerinde yüzde 3,8 büyüme gerçekleştiren Türkiye ve Suudi Arabistan yer alırken dördüncü sırada yüzde 2,7 oranında büyümeyle ABD bulunmaktadır (Grafik 3).

Kaynak: Trading Economics

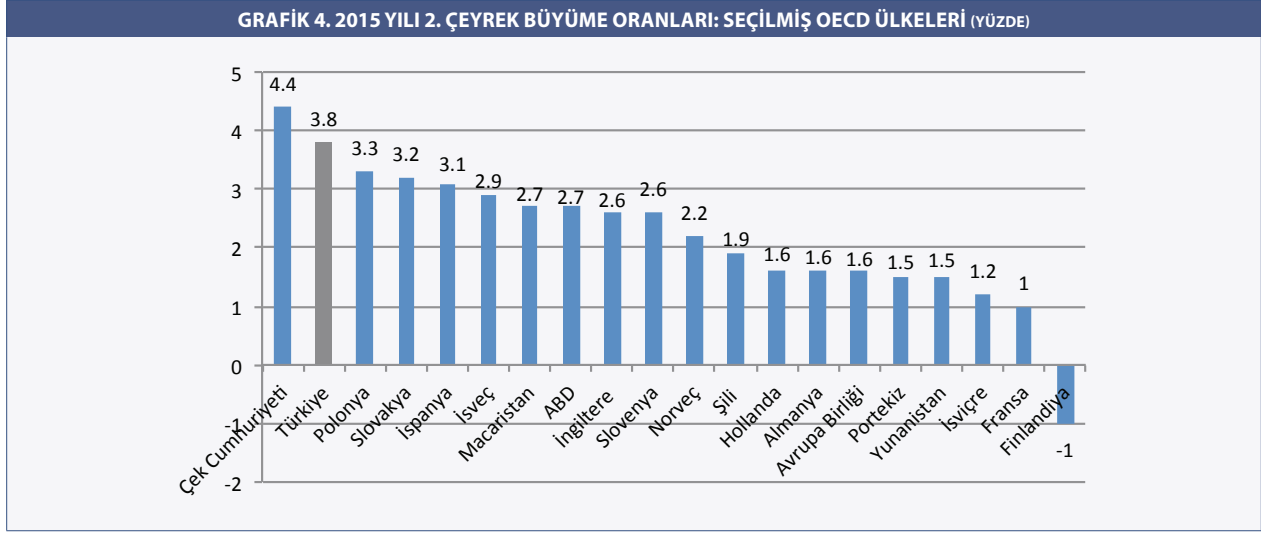
bölgesinin geleceğini tedirgin etmeye devam etmiştir. IMF'ye olan borcun yapılandırılması konusundaki müzakerelerin sonuçsuz kalması ülkeyi referanduma götürmüştür. Syriza hükümetinin isteği doğrultusunda Troyka tarafından sunulan yeni teşvik paketi ile ilgili şartların 5 Temmuz'da referanduma götürülme kararı alınmış ve bu durum ülkede belirsizliği daha da artırmıştır.³ Euro bölgesinin geleceğiyle ilgili tartışmaları beraberinde getiren bu durum euroda 2. çeyrek boyunca yaşanan dalgalanmalarda kendini göstermiştir.

3. "Yunanistan referandum kararı aldı", Al Jazeera Türk, 27 Haziran 2015.

Diğer yandan, OECD ülkeleri içinde 2. çeyrekte en yüksek büyüme oranına sahip olan ülke yüzde 4,4 ile Çek Cumhuriyeti olmuştur. Çek Cumhuriyeti'ni ikinci sırada, beklentileri aşan yüzde 3,8'lik ekonomik büyüme performansı ile Türkiye takip etmiştir. Sıralamada üçüncü ve dördüncü sırayı yüzde 3,3 ile Polonya ve yüzde 3,2 ile Slovakya izlemiştir. OECD ülkeleri arasında bu çeyrekte en sürpriz büyüme performansını 2008 yılındaki küresel ekonomik krizden oldukça ağır bir şekilde etkilenen İspanya gerçekleştirmiştir. İspanya 2015 yılı 2. çeyrekte yüzde 3,1 gibi oldukça yüksek bir büyüme performansı yakalarken krizden benzer şe-

kilde etkilenen ülkeler olan Portekiz ve Yunanistan da bu çeyrekte yüzde 1,5 ile kendileri açısından olumlu bir büyüme oranı yakalamıştır (Grafik 4).

Önceki dönemlerde büyümeye en önemli katkısı veren ihracat 2015 yılının ilk altı aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,2 azalarak

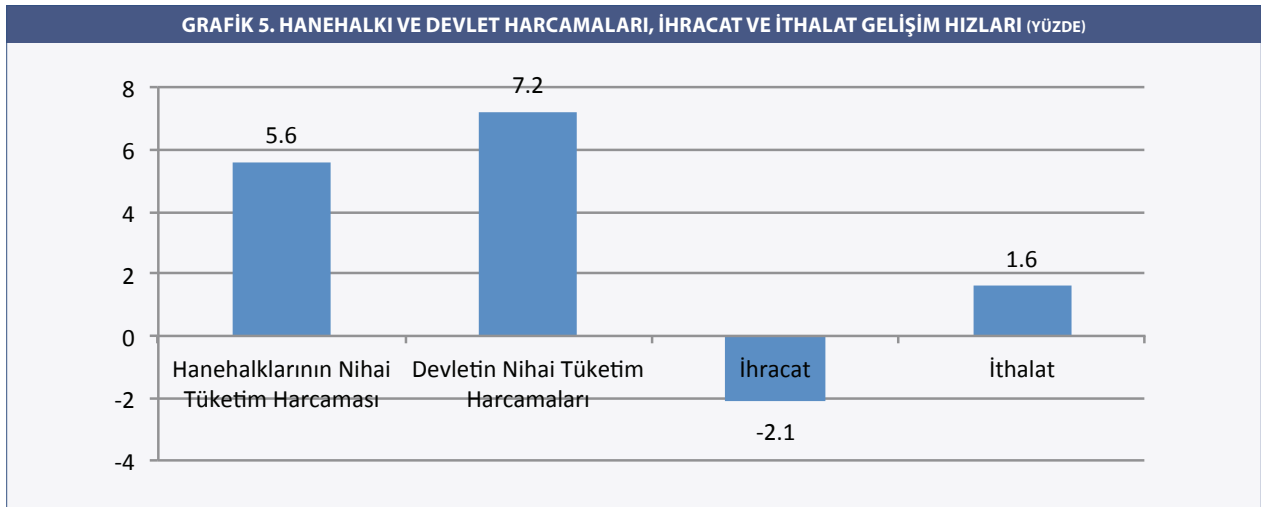
Kaynak: Trading Economics

HANEHALKI VE DEVLETİN NİHAİ TÜKETİMLERİ VE İTHALAT ARTMIŞ, İHRACAT AZALMIŞTIR

2015 yılı 2. çeyrek mal ve hizmet ihracat oranı yüzde 2,1 oranında azalmıştır. Hanehalkı nihai tüketim harcamalarında bir önceki çeyreğe göre yüzde 5,6'lık artış yaşanırken, devletin nihai tüketim harcamaları ise yüzde 7,2 oranında artış göstermiştir. İthalat oranında yaşanan artış yüzde 1,6 olarak gerçekleşmiş ve dolayısıyla 2015 yılı 2. çeyrek ekonomik büyümesine iç talebin katkısı etkili olmuştur (Grafik 5).

73,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İkinci çeyrekte gerçekleşen ithalat ise yüzde 10,9 oranında azalarak 106,7 milyar dolara inmiştir. Bununla birlikte 2. çeyrekte ithalatın ihracata göre daha hızlı düşüş göstermesiyle ihracatın ithalatı karşılama oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak yüzde 66,8'den yüzde 68,9'a yükselmiştir.

Türkiye'nin ihracat pazarlarında son dönemde yaşanan gelişmelere bakıldığında ihracat rakamlarında yaşanan düşüşün nedenleri açıkça görülmektedir.

Kaynak: TÜİK

İhracatta yaşanan düşüşe en büyük etki, ABD ve AB ülkeleri tarafından ambargo uygulanan Rusya ekonomisinin kötü gidişatı olmuştur. Bunun yanında Ortadoğu ülkelerinden olan ve Türkiye'nin Almanya ve İngiltere'den sonra en büyük ihracat pazarı olan Irak'a hakim olan karmaşa ortamı, 2015 yılı 2. çeyrekte ihracatın düşmesine etki eden bir diğer faktör olmuştur.⁴ Genel anlamda bakıldığında AB ülkelerine olan ihracat yüzde 10 oranında azalma gösterirken, OECD ülkelerine ise toplamda yüzde 3,2 oranında bir ihracat düşüşü gerçekleşmiştir (Tablo 1).

gelişmekte olan piyasaları tedirgin etmeye devam etmektedir. Amerika'da düşük seyreden faiz oranlarının gelişmekte olan ekonomilere pozitif anlamda katkı sunması ve bunun sonlanacak olması piyasalardaki bu tedirginliği artırmaktadır. Bununla birlikte dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin'de ekonomik aktivitelerin yavaşlama kaydetmesi de piyasalarda tedirginliğe neden olmuştur. Sergilediği yüksek ekonomik büyüme performansı ile küresel piyasaları etkisi altına alan Çin'de son zamanlarda yaşanan düşük büyüme trendi gelişmekte olan piyasalarda etkili olacaktır.

TABLO 1. ÜLKE GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

Ülke Grupları	2014 (Ocak-Haziran)		2015 (Ocak-Haziran)		Değişim (%)
	Değer (Bin Dolar)	(%)	Değer (Bin Dolar)	(%)	
Genel Toplam	80 067 181	100,0	73 512 171	100,0	-8,2
A- AVRUPA BİRLİĞİ (AB-28)	34 762 218	43,4	31 292 487	42,6	-10,0
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1 170 060	1,5	991 929	1,3	-15,2
C- DİĞER ÜLKELER	44 134 904	55,1	41 227 755	56,1	-6,6
1- Diğer Avrupa Ülkeleri	8 351 978	10,4	8 211 523	11,2	-1,7
2- Afrika Ülkeleri	7 197 158	9,0	6 287 926	8,6	-12,6
Kuzey Afrika Ülkeleri	5 173 589	6,5	4 357 343	5,9	-15,8
Diğer Afrika Ülkeleri	2 023 569	2,5	1 930 584	2,6	-4,6
3- Amerika Ülkeleri	4 821 880	6,0	4 574 195	6,2	-5,1
Kuzey Amerika Ülkeleri	3 397 960	4,2	3 469 070	4,7	2,1
Orta Amerika ve Karayip Ülkeleri	486 692	0,6	409 368	0,6	-15,9
Güney Amerika Ülkeleri	937 228	1,2	695 757	0,9	-25,8
4- Asya Ülkeleri	23 423 907	29,3	21 785 585	29,6	-7,0
Yakın ve Ortadoğu Ülkeleri	17 744 950	22,2	16 464 797	22,4	-7,2
Diğer Asya Ülkeleri	5 678 957	7,1	5 320 788	7,2	-6,3
5- Avustralya ve Yeni Zelanda	294 908	0,4	322 077	0,4	9,2
6- Diğer Ülkeler	45 073	0,1	46 448	0,1	3,1
7- OECD Ülkeleri	39 572 105	49,4	38 298 621	52,1	-3,2

Kaynak: TÜİK

SONUÇ VE BEKLENTİLER

2015 yılı 2. çeyrek ekonomik büyümesine etki eden faktörler arasında hem dış hem de iç piyasalarda yaşananların etkili olduğu görülmektedir. FED'in, 2014'ün sonlarına doğru dile getirdiği faizlerde artırıma gidileceği söylemini hala devam ettiriyor olması özellikle

Ayrıca euro alanında ekonomik aktivitelerdeki düşük performansın devam ediyor olması da 2015 yılı 2. çeyrek büyümesine etki eden faktörler arasında yer almıştır. 2008 küresel ekonomik krizinin etkilerini atlatmaya çalışan euro bölgesinde özellikle Yunanistan tarafında yaşananlar da eklenince bölgede deflasyon riski baş göstermiş ve bu durum bölge ülkelerine önemli oranda ihracat gerçekleştiren Türkiye'nin ihracat per-

4. Hatice Karahan, "Türkiye Ekonomisinde Görünüm: 2015 2. Çeyrek Nasıl Geçti?", SETA Perspektif, Sayı:112, Ağustos 2015.

formansını olumsuz etkilemiştir. Bunun yanında ABD ve AB ülkeleri tarafından konulan ambargonun etkisiyle makroekonomik göstergelerinde bozulma yaşayan Rusya ekonomisinde yaşanan düşüş de Türkiye'nin bölgeye yaptığı ihracat oranlarına olumsuz yansımıştır.

Tüm bunlara rağmen beklentilerin üzerinde bir büyüme performansı gerçekleştiren Türkiye ekonomisi, G-20 ve OECD ülkeleri içerisinde üst sıralara yerleşmiştir. Beklentilerin üzerinde açıklanan 2015 yılı 2. çeyrek ekonomik büyümesine içerde yaşanan gelişmelerin etkisi ise sınırlı kalmıştır. 7 Haziran tarihinde yapılan genel seçim öncesi ve sonrasında yaşanan belirsizlik ortamına rağmen devlet ve hane-

halkı harcamalarında yaşanan artış büyüme üzerinde pozitif bir etki oluşturmuştur.

2015 yılının bir sonraki çeyrek büyümlerinde en önemli etkenin siyasi istikrar ve devamında gelecek olan güven ortamının olduğu düşünüldüğünde bu ortamın en kısa zamanda sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda da siyasi istikrarın sağlanmasıyla elde edilecek yeni proje ve yatırımların ertelenmeden uygulamaya geçmesi, Türkiye ekonomisindeki belirsizlikleri ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır. Bunun yanında yapısal reformlara yönelik atılan adımların uygulamaya geçirilmesi ve çalışmaların bu yönde şekillenmesi gerekmektedir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985